

לא אני כל הזמן חוזר לקיר של האמא "ד"

עוד לפני 7 באוקטובר, ציוריו של הרן כסלו, תושב בארי, ביטאו את החרדות שבמגורים על הגבול. כעת הוא מציג בתערוכה חשופה את שעות האימה והחילוף, ומדבר על השינוי שחל בו מאז הטבח / צבי בן מאיר / צילום: אריק סולטן

"לא חשבתי שכל כך מהר אחזור לצייר. גם לא היו לי חומרים, צבעים, הכול נשאר בבארי. ואז אנשים פשוט תרמו לי צבעים וקנבס. אני זוכר שעמדתי מול הקנבס באיזה חדר בתל אביב ואמרתי לעצמי מה אני עושה, הרי כל החיים שלי ציירתי בבארי. הרגשתי שזה קרה נורא מהר"

כמעט בכל העבודות כאן יש ציורים ישנים של קחתי וחיברתי לציורים החדשים. הרגשתי שמהו התפרק, הנוף התפרק והמקום התפרק ואני לא יודע איך הוא ייראה, אבל אני יודע שהוא יהיה עשוי מוד לקים של מה שהיה. אז פשוט לקחתי חלקים של מה שהיה וחיברתי אותם. אם תסתכל על העבודות מק רוב תראה שבכולם יש חלקים של צבע יבש, חלקים מפורקים מציורים קודמים שהרגשתי שהם כבר לא משרדים את מה שאני רוצה, אז קילפתי אותם <<

טבח בחרר האוכל של הקיבוץ. העלית כבר כמה תערוכות בחייד. במה שונה מבחינתך התערוכה הזו? "אני כבר עשור מתעסק בנושא המקום, אז אני רואה את עצמי כצייר נוף. אולי לא נוף פיזי, אבל נוף נפשי. תמיד ציירתי את הגבול ואת החיים בבארי, מה זה אומר לחיות שם ואיך אני מרגיש עם זה, את כל התחושות האלה של הפחד והחרדה והדברים שמתחת לפני השטח. אבל אם בעבר הייתי מצייר את החששות, עכשיו, אחרי שבעה באוקטובר, אני מצייר את הוירטואליות. כאילו לא התוכן השתנה, אלא השתנתה נקודת הייחוס. אם בעבר ציירתי את מה שיכול להיות, עכשיו אני מצייר את מה שקרה. אני קצת כמו עיתונאי כזה, מתעד. אני מצייר את הרגע שבו יצאנו מהממ"ד והכול היה גופות בחוץ, ואני מסתיר לילדים את העיניים. אני מצייר אחרת, לא קדימה. זה מבחינתי נושא התערוכה". "מבחינת חומרי התערוכה ותהליך היצירה,

רק או גיליתי שאני אוהב את זה וטוב בזה. "אחרי השחרור זה היה לי חסר, אז הלכתי ללמוד פיסול ומהר מאוד הגעתי ללימודי ציור. התחלתי דווקא בציור פיגורטיבי. למדתי בסטודיו 'התחנה' אצל אמנים כמו דוד ניפו, רן טננבאום, אדם גרשוני – אמנים מאוד ריאליסטיים שמציירים בסגנון אחר ממה שאתה רואה פה בתערוכה. למדתי שם כמה שנים פעם בשבוע, ואז רן טננבאום, שהיה המורה הכי ותיק שלי שם, המליץ לי ללכת ל'שנקר' ול' עשות תואר באמנות. הלימודים בשנקר הרחיבו לי את היריע ואת ארגו הכלים, ומאז אני מצייר". את התערוכה הראשונה שלו הציג הרן בשנת 2017, בגלריה בארי. התערוכה, ששמה היה 'הדרך לצה"ל לא הסכימו לגייס אותי בגללה", הוא מספר. "אבל בבית ובקיבוץ שבהם גדלתי אין דבר כזה שלא עושים צבא, אז התנדבתי לשרות והגעתי למקום מיוחד בחיל האוויר. אני לא כל כך יכול לפרט מה עשיתי, אבל התעסקתי שם באמנות, עיצבתי וציירתי.

מחובר לציורים שלי ולא רציתי לשחרר אותם. עם השנים למדתי לשחרר. אני מסתכל עליהם כמו פרי קים בתוך ספר שסיימתי לכתוב, וכשאני שלם עם כל מילה אני מוציא אותו לאור, הוא מורפס ומגיע לחנות ספרים ואנשים קונים אותו ושמים על המדף וזהו. אני סיימתי לכתוב אותו, עכשיו הקורא יוד שוב מה שהוא רוצה. אני מאוד מקווה שזה ירגש את הקורא, אבל זה כבר לא שלי".

מסתיר לילדים את העיניים

בשנות ילדותו ונעוריו, הרן לא חש כל זיקה לעולם הציור. דווקא השיריות הצבאי חשף אצלו את הנטייה הזו. "כשהייתי ילד ידעתי אצלי מחלה נדירה, וכשהגעתי לצה"ל לא הסכימו לגייס אותי בגללה", הוא מספר. "אבל בבית ובקיבוץ שבהם גדלתי אין דבר כזה שלא עושים צבא, אז התנדבתי לשרות והגעתי למקום מיוחד בחיל האוויר. אני לא כל כך יכול לפרט מה עשיתי, אבל התעסקתי שם באמנות, עיצבתי וציירתי.

את זה. מצד שני זה מאוד קשה, זה כאילו מחזיר אותי לשם. וכשאני עומד ליר ציור אני לא רק שמח. "כל עבודה פה נעשתה מתוך בחירה מדויקת של משהו שלא הצלחתי לעכל והייתי צריך לצייר בשי כיל לעבר אותו. ציירתי, למשל, טקסט מוטסאפ מסוים באתו יום שלא נתן לי מנות והייתי צריך לעבר אותו. אז אני עומד כאן בחלל וכל הדברים הכי קשים שקרו לי נמצאים מסביבי. זה לא קל אבל זה גם טוב, כי זה בחוץ וזה שם וזה מקבל אהדה. זה כל הזמן גם וגם". קראתי שכל היצירות נמכרו בערב הפתיחה של התערוכה, וזה מדהים. אבל קשה לי שלא לחשוב למשל על כך שההתכתבות האינטימית שלך עם סיוון אשתך ביום הכי נורא בחיים שלכם, תהיה מונחת על קיר בבית של משהו אחר. אתה חושב על זה? "בכלל לא. בהתחלה, כשסיימתי את הלימודים, היה לי באמת קשה לשחרר עבודות. הייתי מאוד

קהל רוחש וחיגיגי, בחיובים ובכוסות יין, הסתובב בגלריה וימאק בתל-אביב ערב פתיחת התערוכה (לתלות את החשיכה", מציוריו של האמן הרן כסלו (39). ציוריו של כסלו, יליד וחבר קיבוץ בארי, מתכתבים באופן חשוף וכואב עם מה שקרה לו ולמשפחתו ביום שבעה באוקטובר. השעות בממ"ד, הילדים שנדרשו להיות בשקט, ההתכתבויות הנואשות עם האוביו, הנרצחים והשריפות מסביב, האימה והבריחה היחפה מן התופת – הכול צועק מהקירות בצבעים חוקים ובוולטים המיחרים את יצירתו של הרן. כשאנו נפגשים בקומה העליונה של הגלריה, אני שואל על הפער הזה בין כוסות היין וההתרגשות מפתיחתה של תערוכה חדשה, ובין הכאב האישי והטראומטי שמוצג לעין כול על הקירות. "אלו באמת רגשות מעורבים", משיב הרן. "מצד אחד, יש בזה ניצחון. ניצחון הרוח על החושך. אני חי, אני מצייר. הנורא ממך קרה והנה אני יכול לצייר

"הערב שלפני", שמן על עץ, 2023. הציורים שבכתבה מתוך "תולה את החשיכה"

« ופירקתי מהם חלקים.

"מה שעוד עשיתי, לראשונה בתערוכה הזו, זה שהתחלתי לצייר על בדים חשופים. קרה לנו משהו מאוד חשוף, ויש בי איוה מין צורך לצייר על קיר, על ממ"ד, על משהו שקשור למשטחים. להפשיט את הציור, לקחת חלקים מפורקים ולא למלא את כל הבר".

באופן כללי יותר אומר כסלו על יצירתו: "מצד אחד אני מסתכל על עצמי כצייר שעושה כל הזמן את אותו דבר. כלומר, אני לא עובד לפי פרויקטים ולא אומר לעצמי 'אוקיי, עכשיו אני אצייר עננים, או עכשיו אני אצייר פליטים או דולפינים'. בכל פעם אני עוצם את העיניים ומצייר את הדברים שמפעילים אותי ברגע הזה. אבל זה לא באמת יהיה אותו דבר, כי הציור מתפתח. או מבחינתי יש מין דרך ארוכה כזו, ובכל פעם שאני מגיע לאיוושהי

"יש משהו ביצירה באננים שהיה חשוב לי משני היבטים.

האחד קשור לחברים הכי טובים שלנו שנרצחו, ששם המשפחה שלהם היה אבן. בנוסף, באבן יש משהו דומם, כזה ששמים על קברים, לעומת הציור על האבן שיש בו משהו ילדי ונאיבי, משהו עם תקווה"

צומת אני עושה תערוכה, פונה שמאלה או מינה וממשיך ללכת כדי להגיע לאיוושהו יעד לא נודע. ככה אני מסתכל על זה".

בין ריאליזם להפשטה

שלא כמו בתערוכותיו ועבודותיו הקודמות, בת' ערוכה הזו יש נוכחות כולטת לבטון. לצד הציורים התלווים על הקירות, מונחים בחלל התערוכה עשר אבני בטון עגולות ונוקשות שחרן צייר עליהן. "רציי תי להשתמש במוטיב של הבטון כי הוא נוגע כבוד טיב של הממ"ד", מסביר הרן. "היינו כלואים בממ"ד שעות, או אי אפשר לדבר על היום הזה בלי להתעסק בממ"ד. אני כל הזמן חוזר לממ"ד הזה, לקיר הזה,

הקר, העכה, שמצד אחד הוא חזק ומגן ומצד שני הוא לא עוזר לנו. הרי ירו עלינו לתוכו ושרפו בתוכו אני שים חיים. גם כשיצאנו החוצה, כשברחנו, החוץ היה מפורק ומעורבב עם חלקי בטון חשופים ושרופים. "בכלל, יש משהו ביצירה באננים שהיה חשוב לי משני היבטים. האחד קשור לחברים הכי טובים שלנו, ווג הורים, חן ורינת, וארבעה ילדים. ההורים ושני הגדולים נרצחו, שני הקטנים ניצלו. שם המי שפחה שלהם היה אבן, וזה מחבר אותי לאבן. בנר סך, באבן יש משהו דומם, כזה ששמים על קברים, לעומת הציור על האבן שיש בו משהו ילדי ונאיבי, משהו עם תקווה".

כבר בעבודות הראשונות שלך, בתערוכות קיי דמות, יש נגיעה במופשט, אך בשמתבוננים על עבודות קודמות ועל העבודות בתערוכה הזו, רואים שהלכת עוד קצת אל הפשטה.

"תמיד יש איוה דיבור באמנות, גם שלי עם עצמי, על איך לתאר את הרבר. כשאתה חושב על נקודת נוח, אי איוה מין קו, מין מחוג שנע בין הפי שטה לריאליזם. ככל שהמחוג קרוב לריאליזם הוא מרמה יותר את הדבר האמיתי, וככל שהוא מתרחק מהריאליזם הוא מתפרק לחלקים ופחות מוכיר את הדבר עצמו. זה משהו שאני הולך איתו, מתייחס אליו ועסוק בו, איך לשמור על המקום גם אם אני מרחיק את המחוג לכיוון של פירוק. איך לצייר את הדבר בלי לצייר את הדבר.

"אני חושב שעם השנים אני פחות צריך את הקו הריאליסטי, את העצים שמורכבים מגזע, ענפים ועי לים או את הפרספקטיבה. הכול נשמר אצלי, אבל לא חייב להיות מצויר. זה יכול להיות בראש שלי ואני אצייר את האלמנטים שיתנו את התחושה שהדברים שם, והם מספיק חזקים גם בלי להיות הדבר עצמו.

"בעולם האמנות בכלל, המודרני והפוסט־מודרני ני, יש עיסוק בתפר הזה שבין לשמור על הרבר ובין לפרק אותו, ואיפה דרב מפרק מאבד את האחיה במציאות. בסוף זו בחייה של האמן, אין כאן 'כוכן' ולא נכון".
אני מעדיף לשחרר את המציאות יותר. אני אומר, המציאות נמצאת אצלי בראש, והשאלה היא איך אני מעביר את מה שהתכוונתי. כלומר, אם מה שהתכוונתי להראות זה את הפחד, את הגי בול, או האם אני חייב את העץ בדיוק במקום הגי

"באר", 8 באוקטובר 2023, טכניקה מעורבת על עץ

כזו? ושיהיה 20 ס"מ מהעץ השני? האם זה חשוב לך כצופה? אני לא יודע".

יש אלמנט לתל־ממדי בציורים שלך. הצבע כמו נזרק מהתמונה, וכמו מוזמן את היד למשש את התנועה של הציור.

"אני מתעסק עם הצבע כחומר. גם בתערוכות יש נות יותר הרגשתי צורך לעבוד עם הצבע כחומר ולא רק כאמצעי. לתת תחושה שהוא לא נשאר רק על הבר, שהוא מייצר עוד ממד. יש משהו בחומריות שמבר אליו, ביצירה מתוך חומר, בטקסטורה של החומר".

לתפוס את הרגע

עם הישמע האועקות בכוק 7 באוקטובר, הרן, אשתו ושני ילדיו נכנסו לממ"ד וחיכו שם שעות ארוכות באימה. הם ידעו שהמחבלים מסכיב, והבינו דרך קבוצות הווסטאפ שבת' השכונה הולכים ונשרפים, שחבריהם נרצחים ושהם עלולים להיות הבאים בתור. אחיו של הרן, איש ביטחון שחי במרכז הארץ, לקח את נשקו האישי, אסף כוחות נוספים ונסע לבארי. הוא חילץ את הרן ואת משפחתו, לצד רבים נוספים. הרן, סיוון והילדים, פונו באוטובוס שכור שלקח אותם צפונה. "אמרו לנו 'האוטובוס נוסע צפונה ומורידים כל אחד באיוה צומת שהוא רוצה". משפחת כסלו ירדה בצומת ליד אשקלון, שם הם המתין, יחפים, עד שאביו, תושב נירישי ראל, הגיע לקחת אותם אליו.

מותי חזרת לצייר אחרי שבעה באוקטובר?

"מהר מאוד, לדעתי עוד באותו חודש. מהגלריה פנו אליי ושאלו אם אני רוצה לחזור לצייר ולע' שות אמנות. לא חשבתי שכל כך מהר אחזור לצייר. גם לא היו לי חומרים, צבעים, הכול נשאר בבארי. ואו אנשים פשוט תרמו לי צבעים וקנבס. אני זוכר שעמרתי מול הקנבס באיוה חדר בתל־אביב ואמרתי לעצמי מה אני עושה, הרי כל החיים שלי ציירת בבארי. הרגשתי שזה קרה נורא מחר. עברתי דבר נורא גדול, ופתאום אני שוב מול הקנבס".

"התקשרתי למורה שלי, שהיא כבר קולגה שלי, אורית חופשי. אמרתי לה 'אורית, אני עומד מול קנבס, מה אני עושה'. היא אמרה לי 'תתחיל לעשות, פשוט תתחיל'. או התחלתי. הציור הראשון שיצא לי, ציור שנמצא גם בתערוכה, נקרא 'הערב לפני'. כאילו

אמרתי, בשביעי עצמו אני עוד לא יכול לגעת, אז בוא נצייר את הערב לפני וזה ישחרר אותי".

והשבועי עצמו נכנס אל הציור הזה?
"כן, אבל בנגיעה, ברמיזה. יש בציור איוו דרך משובשת. הדרך מאל־בווייג'. המחבלים עלו מהר דרך הזו. או ציירתי אותה אבל משובשת, ובמקום אדמה ציירתי בטון. זו פעם ראשונה שציירתי בטון. זו הייתה הנגיעה הראשונה בדברים. אחר כך, לאט לאט, התחלתי לצייר טקסטים ורגעים מתוך הממ"ד. כל פעם קצת. יש בתערוכה ציור של הערב לפני וציור של היום שאחרי, שנקרא 'בארי', השמיני באוקטובר, אלפיים עשרים ושלוש'. מין סגירה כזו".
שנה וחצי עברת. מה השתנה מאז כך ובאמנות שלך?

"אני חושב שהתחדד אצלי משהו בחר־פעמיות של הדברים, בארעיות. גם אצלנו כעם, אני חושב. כאילו היינו בטוחים מדי בחיינו המודרניים, ופתאום נכנסו אלפי מחבלים ושחטו אותנו. ילדים, נשים, גברים. משפחות שלמות נהרסו, חטופים, המדינה בוערת מדרום לצפון, וכולנו באיוה מין מצב הישר־דותי כזה. לא יודעים מה יהיה מחר, רצים כל הזמן למקלטים. פתאום יש משהו נורא ארעי בחיים האלה. הכול בדיחלוף, הכול רגעי והמות מעבר לפינה.

"גם בציורים שלי יש משהו שמנסה לתפוס את הרגע, את התחושה הזו. ואם הוא מצליח להיות נאמן לרגע הוא מספיק טוב, כי הכול ארעי. לפני שבעה באוקטובר הייתי בתוך הדברים מסביב. הכול עניין אותי. הרפורמה, המחאות, טוויטר, חרשוח אורתי זה הרגשתי שאני צריך פוקוס. אני לא פותח עיתונים ולא קורא חדשות. אני בחיבור וניתוק, חיבור לעצמי וניתוק מהשאר. הפוקוס הוא אליו, למ' שפחה. יש לי מספיק דברים לשקם גם בלי לקחת את כולם על הכתפיים".

לאחר תקופת מגורים קצרה אצל אביו ותקופה נוספת שבה חיו בצפון, הרן ומשפחתו מתגוררים כעת בגבעת ברנר, הקיבוץ של הורי אשתו, סיוון. "כל אחד בקיבוץ, בקהילה, מתמודד אחרת עם מה שקרה", הוא אומר. "אין כאן נכון או לא נכון. אני הרגשתי שאני צריך לקחת את אשתי ואת הילדים שלי ולייצר להם סביבה אחרת כרגע, סביב בה שהיא לא טראומטית ולא קשורה במה שהיה. לכן כרגע אנחנו לא עם הקהילה. אני חבר קיבוץ, אבל אני במשהו שנקרא בקיבוץ 'שנת חופש'. היא לא תסתיים אחרי שנה אלא רק כשהקהילה תחזור לבארי. אני מאוד מתגעגע לבארי. יש לי תחושה ששל עוקר, אבל הבגדים שלי עדיין מסודרים שם בארון. זה הבית שלי, האדמה שלי, סבא וסבתא שלי היו מבוני הקיבוץ, זו האדמה שלי".

.....
התערוכה "תולה את החשיכה" מוצגת בגלריה זימאק לאמנות עכשווית בתל־אביב, 14 עד בפברואר.
אוצר: רון הרמתי

"אורים", שמן על עץ, 2024

תחייה מן השלכת

« המשך מעמ' 5

הפסיכיאטר ניצול אושוויץ, מספר בספרו המי פורסם "הארם מחפש משמעות" כיצד מסגר את מצבו הקשה בזמן עבודת הפרך במחנה הריכוז, כשהחליט לראות אותו כסיפור שיש פרי בעתיד בהרצאה שיעביר לאחר השחרור על הסבל במחנה. וכך אמנם היה.

בערב פסח תשפ"ב כתבתי כרפי מוסף זה על הסיפור הנצחי שלנו, שמעוצב בהי גרה של פסח ובנוי על הנוסחה המשולשת ויכרון, מציאות וחזון, ובמילים אחרות: עבר, הווה ועתיד. זה הסיפור היהודי מגבש הוהות, שמאפשר המתודדות עם המציאות המשתנה, מקנה משמעות ומתווה ייעוד. ובעצם, בונה חוסן לאומי.

בחזרה לעתיד

פעולה יצירתית היא אחת המיומנויות החשובות שגילה מחקרים של הוולינים אצל מי שהפיגנו חוסן נפשי מרשים לאחר אסר נות. מעשה הפרשנות של חכמים, מדרש הפסוקים, הוא פעולה יצירתית לכל דבר. פרשנות שמבצעת מעין "בחורה לעתיד" – היא חזרת אל העבר כדי להציע משמעות חדשה, כזאת שתחבר את העבר למציאות ההווה ותעניק משמעות לעתיד.

ביצירתיות הדררשנית שלהם חוררים חכי מים אל המקורות הקדומים, מזהים בהם בעיות וסתירות ואיי־הלימה למציאות הנר כחית של זמנם, ואו מתמודדים עם אתגרי הזמן באמצעות מתן פשר ומשמעות חדשה לפסוקים. לפעמים הם עושים זאת באמצעות דרשות מופלגות וסיפורים פנטסטיים, עתי־רי דמיון והומור, ולעיתים הם מפגינים מופת להשיבה יצירתית ומלאת דמיון גם בפתרונות ההלכתיים שלהם. הם מלמדים שהמציאות אינה שלמה, לא אידיאלית, יש בה חללים ופערים. אבל פערים נועדו למליו, גם באי מצעות הדמיון. כך מתגלים חז"ל כמהנדסים מוכשרים. הם מותחים גשר פרשני, שהוא מעין גומי מתוח וגמיש, בין מה שנמסר בעבר של הווה; ותמיד עם מסר לעתיד.

זה כנראה המקום שבו טמון "סוד החוסן היהודי". הוא נמצא במתח הקבוע שבין העבר לעתיד, באיוון שמנסה ללכוד את שניהם. וכך התורה – שניתנה משמיים, חתומה וסי גורה ומקודשת ואסור לגעת בה באות אחת – היא גם מקור נביעה לפרשנות אינסופית, נמשכת ומתחדשת לאורך הדורות.

הדרך שהחכמים מניחים ומנחילים ליורשיהם, היא הדרך שעוברת בין נקודת מוצא: מסורת, לנקודת היעד: חידוש. אבל בל תבלבל; זה אינו קו ישר העובר בין שתי נקד דות. זהו קו פתלתל, המתפצל לשבילים רבים, מקפיעים ומחלפים, חלקם גלויים וחלקם נסתי רים, גובר על מכשולים, מחשב כל העת מסלול מדרש, כשהעניינים נמצות במטרה, מתוך מתח וממדיד בין העבר להווה. בין עוגן של אמונה וייציבות, וראות השמרנות, ובין היכולת להתח דש ולערוך שנויים והתאמות לנסיבות המש תנות. דרך שמחברת בין משימת השימור למי שימת ההתחדשות. שמירה על המסורת מצד אחד, ופרשנות חדשה לה מצד שני.

תקנת הפרובול שהווכרה מלמדת היטב

על המתח הזה. לשם מה צריך היה הלל להמציא פטנט פרוצדורלי מסובך שמנסה לעקוף את הציור, במקום פשוט לבטל את שמיטת הכספים, שהפכה ללא־ירלוונטית ולירייה ברגלם של לווים? כי זהו הרעיון, זוהי הנוסחה – חכמים לא מבטלים ולא מש נים מהיסור. הם עוסקים בהסתגלות, בעי רכונים ובהתאמות שיאפשרו חיים כעולם המציאות, אבל בלי לחמוק את העבר.

לחי עולמים

הניסיונות למתן פשר וחופש משמי עות, וכל הכללים והתכונות שראינו, שיש בהם כדי לאפשר התאמה לנסיבות ולייצר חוסן נפשי – השתנות, הסתגלות וגמישות, יוזמה, ניצול הורמנויות, פרשנות ומסגור מחדש, יצירתיות, דמיון והומור, סולידריות, שייכות ואינטראקציה חברתית – הם מעשה האדם. מעשה הכרחי, אם הוא חפץ חיים במי ציאות משתנה ולאורך ימים.

החוסן הנפשי, אומרים בני הוגז וולין בס פרם "The Resilient Self", כולל גם את הסבל והכאב הנחווים בזמן המשבר. לא מותח רים עליהם ולא מוחקים או משתיקים אותם. לעבר, לזיכרון, יש נוכחות. אבל לצידם נותנים מקום להתבונן בהשתאות בכוחות הנפש שמ תגלים, ואולי אף מתחזקים, במצבי צרה וקושי. חז"ל מספרים בלי סוף על המתח שבין מסורת לחידוש. כמו בסיפורו של משה הנוסע בחורה לעתיד אל בית מדרשו של רבי עקיבא, ואינו מבין דבר מהדיון בתורת משה. בהמי שך הם מספרים על המתח שבין הבנת האדם לתפיסתו של האל, מול יסיריו הקשים של רבי עקיבא. "שתוק, כך עלה במחשבה לפני".

בניך לבני, משיב הקב"ה לאמשה, יש פער מד בנה. בדיוק בגללו חותר האדם כל ימיו להשי לים את הפער ולמלא אותו במשמעות.

בסיפור הזה ורמזיו חכמים מציינים תכר נה שמצויה מעבר לרשימה של הפסיכולוגים: קפיצת האמונה. כי מרכיבי יסודי בסוד החוסן היהודי הוא האמונה וההכרה בכך שיש דברים שהם מעבר לידיעה. לאמונה, שמולידה תפי

לה על ההוויה, היא כנראה תכלבין הייחודי שהופך את שלל מרכיבי החוסן האנושי – שהוכח לאורך ההיסטוריה היהודית רצופת המשברים – למופת של חוסן נפשי לאומי. אדם יוהם. הוא חרש, זורע, מרשך, שותל, מוליד, ואו – גושא עיניו לשמיים ומתפלל. הוא מתפלל על המים, על הקיום האנושי, על החיים. על שובם של הגידולים לחיים מן הכפור, על לבלובם מחדש. הוא יודע שה חיל והחוסן – לחי עולמים. הוא מתחנן לגי שמי ברכה מיטיבים ולא לגשמי סופה וסעי. הוא חרד לשתיליו הרכים והוא סומך על עציו הוותיקים, שיצרו לעצמם מגן קהילתי חזק וני סתר מפני הסערה. ובר בבר הוא נקרא לסמוך על בחירתו החופשית, לאאור אומץ כדי לה שתנות. לדעת את סוד גמישות הקנה, לבנות לעצמו חוסן תתיקסיע משורג, ללחוש תפילה ולחוות בהתחדשת שחרן ציור עליהן. "רציי פעת התחדשותו העצמית. תן לעצמך ללכת, מפום המשורר, כי כמו העץ שקם לתחייה מן השלכת, משהו כך יאמר לך המשך. בדרךך. ●

שמואל פאוסט

^[1] ב' שבט תשפ"ה | 31.01.2025 | שבת